
USA a druhá světová válka

Zahraničněpolitické okolnosti
vstupu USA do války

USA a druhá světová válka – prameny a literatura

Obecně je celá otázka velmi dobře probádána, protože v USA a VB byly v souladu s jejich právním řádem mezi lety 1970 – 1975 (po 30 letech) zpřístupněny relevantní archivní prameny (jen fondy americké armády váží 17 000 tun).

V 80. letech byla uvolněna soukromá korespondence ze soukromých archivů.

Proto v USA vznikly řádově tisíce vědeckých prací, které se zabývají tímto problémem jak z úhlu pohledu tradičních přístupů tak pokrokových, tedy revizionistických pojetí.

Celkově dobře zpracované téma – množství pramenů umožňuje hledat odpovědi na další zajímavé otázky (role mírového hnutí, podpora mírového hnutí ze strany SSSR a Německa v době jejich spojení atd.)

Rooseveltova zahraniční politika ve 30. letech - 1

Během prezidentské kampaně roku 1933 se Roosevelt k otázce zahraniční politiky příliš nevyjadřoval.

Tři problémy: dluhy, měnová politika a odzbrojení.

Lidé kolem bývalého prezidenta Hoovera se mu snažili implementovat ideu neuznávání japonských anexí v Asii.

Obecně Roosevelt chtěl změnit ZP USA směrem k vůdčí roli země při stabilizaci světového hospodářství a zajišťování míru.

Velice záhy ale na své cíle rezignoval a orientoval se na obnovení ekonomiky země na bázi hospodářského nacionalismu.

Roosevelt vystoupil s ideou zmírnění zbrojení: cíl – uvolnit prostředky pro splácení dluhů evropských států v USA.

Rooseveltova zahraniční politika ve 30. letech - 2

Ke globalismu se USA vracejí až ve druhé polovině 30. let, po provedení domácích reforem.

USA se pokoušejí i bez členství v SN budovat systém kolektivní bezpečnosti.

Na straně druhé byl ale v roce 1935 přijat takzvaný zákon o neutralitě (Neutrality Act), který zakazoval kapitálové půjčky bojujícím stranám a dodávky zbraní a dalšího vojenského materiálu.

Stalo se tak v době, kdy u Roosevelta sílí podezření, že evropské státy budou tolerovat znovuvyzbrojení Německa – primárně namířen proti Německu.

Jinak ale armáda i námořnictvo USA ještě v roce 1937 předpokládají, že válka se povede v Tichomoří proti koalici Japonska a Velké Británie.

V roce 1938 už ale v USA sílí kritika Chamberlainova appeasementu. 4

USA a Mnichov

Roosevelt zpočátku věřil, že Mnichovskou konferencí se podaří udržet mír. V polovině září 1938 svůj postoj mění a kritizuje Chamberlaina, že usiluje o mír za každou cenu.

Přesto se 26. září obrací na všechny strany s výzvou k jednání, které by usmířilo rozpory. Požaduje ale konferenci, na které by se účastnily všechny strany konfliktu, tedy i ČSR, Polsko, Maďarsko a SSSR.

Roosevelt se od Mnichova postupně distancoval.

Bývalý prezident Hoover 26. 10. 1938 prohlásil, že by se západ neměl Hitlera obávat, protože ten má příznivé podmínky pouze k expanzi na východ. Vyjádřil tím přesvědčení konzervativně orientované politické elity, jejíž postoje ale Rooseveltova administrativa zcela nezastávala.

Po Mnichovu se USA postupně kloní k názoru, že dříve nebo později mocnosti Osy ohrozí bezpečnost západní polokoule a diplomatické apely na tyto státy začal považovat za ztrátu času.

Mírové hnutí v USA

Roosevelt začal vystupovat proti hospodářské spolupráci amerických firem s Německem, která měla i svůj vojenský rozměr (nákladní auta sice mohou sloužit v civilní ekonomice ale za války je armáda zrekvíruje). Měl ale malé pravomoci, aby to změnil. Kongres na jeho pokusy reagoval omezováním jeho pravomocí.

V USA část intelektuálů, politiků a průmyslníků oponovala „antiněmeckým“ náladám a démonizování Hitlera, oponovala válečné Rooseveltově politice a zastávala tezi, že USA by se neměly vměšovat. Důležité bylo uchovat mír.

Německá propaganda se snažila tyto nálady podporovat.

USA měly proti Ose obrovskou hospodářskou výhodu. Byly absolutně soběstačné (z. obchod jen 15% celkového obchodního obrátu v USA) a na rozdíl od Japonska a částečně Německa nebyly závislé na cizích trzích – pro státy Osy byly hrozby uzavření US trhu velmi nebezpečné.

Potenciál USA

USA byly už ve 30. letech ekonomickou supervelmocí, přes problémy hospodářské krize. USA produkovaly zhruba 3x více průmyslových výrobků než VB a 2,5 více než Německo. USA byly hlavním světovým věřitelem, největším exportérem potravin a měly největší světové zásoby zlata.

Úrovní vědy a techniky v ničem nezaostávaly za evropskými státy, nicméně nemůžeme hovořit o podobné nadřazenosti jako po roce 1945.

Rostl podíl obyvatel USA na celkovém počtu ob. Země (na rozdíl od Německa). Obyvatelstvo bylo vysoce vzdělané, technicky zdatné (mechanizace zemědělství) a vykazovalo vysokou míru patriotismu – důležité faktory pro vedení moderní války. **Mírové hnutí a pokroková inteligence se teprve formují a jejich vliv je omezen, jakkoli roste.**

Roosevelt věřil, že kombinací trhu a administrativních zásahů (podobně jako New Deal) jsou USA schopny rychlé hospodářské mobilizace a překování „pluhů v meče“.

USA výdaje na obranu

Zatímco potenciál USA byl obrovský, reálná vojenská síla činila v roce 1938 z USA mocnost druhého řádu (s výjimkou námořnictva, stejně silného jako u VB).

USA v roce 1939 vydávaly na obranu 1, 5% HDP a VB 5, 7%. (s. 91)

Německo ale roku 1937 23, 5% a SSSR 26, 4%.

Mocnosti Osy zohledňovaly tyto trendy, i když obecně podceňovaly americkou schopnost zmobilizovat potenciál.

Obava z americké potenciální síly a americká relativní vojenská slabost v roce 1939 byly faktory, které podnítily Berlín a Tokio k „rychlému řešení“.

Roosevelt musí při mobilizaci amerického potenciálu překonávat vliv různých izolacionistických skupin.

~~Celkově v USA existovalo šest názorových izolacionistických proudů.~~

Izolacionistické proudy v USA

První (izol.) proud byli etničtí izolacionisté – Američané německého nebo irského původu, obava ze střetu staré a nové domoviny.

Druhý proud – fašizující ideologové, Rooseveltův liberální intervencionismus je spiknutí židů a zednářů.

Třetí proud – levicoví izolacionisté, prioritní je potírání „tíživých“ sociálních poměrů.

Čtvrtý proud – pravicoví izolacionisté, angažmá v cizích válkách povede k vyšším daním a zemi ekonomicky vyčerpá.

Pátý proud – pacifističtí intelektuálové, každá válka je špatná.

Šestý proud – maloměšťáctí izolacionisté, co se děje ve světě nás nezajímá.

Německo se snažilo izolacionistické proudy v USA všemožně podporovat.

Válečné přípravy

Roosevelt přes odpor všech proudů v rámci svých možností přechází v roce 1939 k praktickým válečným přípravám.

Prosinec 1938 – plány na zvýšení poz. vojska na 750 000 vojáků v den mobilizace, a na 950 000 pět měsíců po ní.

Od ledna 1938 běží program výstavby loďstva.

USA, podobně jako Britové a Francouzi, celkově přeceňují kapacity Německa a to dvakrát až třikrát.

USA preferují dodávání zbraní do ZE, Roosevelt sice ještě věří v možnost míru, ale nevěří v odolnost západních demokracií.

12. 1. 1939 prezident žádá Kongres o dodatečných 552 mil USD na obranu. (stíhačka tehdy stojí zhruba 55 000 USD)

~~27. 1. 1939 – prohlášení prezidenta že obrana USA leží na Rýně a malé evropské státy jsou první linií. Těžký povyk většiny proudů mírového hnutí.~~

Roosevelt a jeho priority

Americký vel. v Paříži shrnul postoj USA: „*pokud válka vypukne, nebudeme se na ní pravděpodobně zprvu podílet, ale budeme u jejího ukončení.*“

Stalin v roce 1925 „*Vypukne-li válka, nebudeme moci přihlížet se založenýma rukama. Budeme muset udělat tah, ale náš tah by měl přijít jako poslední.*“

Od února 1939 USA uzavřely smlouvy se záp. demokraciemi a začínají masivní nákupy zbraní a materiálu v USA. Koordinací zbrojních dodávek do VB, F, B a Niz. byl pověřen ministr financí Morgenthau – problémy s financováním.

7. 3. 1939 prezident otevřeně útočí na neutralitní zákony a naznačuje, že v případě války USA zasáhnou dříve, než v WWI.

Německo reaguje zesílením podpory mírového hnutí v USA a snahou o upevnění vztahů s Japonskem.

USA a polská otázka v roce 1939

Po 15. 3. 1939 se USA definitivně přesvědčily, že německá rozpínavost nemá omezený ráz (německy mluvící území), jak se původně předpokládalo.

V červnu 1939 USA informovaly VB, že v případě války rozšíří neutralitní zónu na 500 mil od pobřeží USA (hrubé porušení mez. práva). Tvrdý odpor v Kongresu proti přípravám USA na válku.

Podpis paktu Molotov-Ribbentrop 23. srpna 1939 utvrdil v USA přesvědčení State Departmentu, že SSSR bude sledovat jen svoje zájmy. Jako alianci v tehdejší době tento pakt ale nehodnotili (neznali tajnou doložku).

USA nabízely zprostředkování při řešení polské otázky (24. srpna 1939) – odmítnuto všemi.

Vypuknutí války napomohlo postupné přeměně amerického veřejného mínění, sympatie se pozvolna převracejí na stranu VB a Francie. Hlavní problémy jsou ale nadále domácí otázky (nezaměstnanost a veřejné výdaje).

Reakce USA na vypuknutí války

USA a VB měly obavu, že případě vítězství Německa se ocitnou v obklíčení nedemokratických diktatur jako ostrov v moři.

5. září 1939 potvrzují USA neutralitu, zakazují svým občanům vstupovat do válčících armád a zakazují US firmám prodávat do válčících zemí zbraně bez vědomí vlády – eliminována možnost dodávat firmám zbraně Ose. Část neposlechla a porušovala zákony zejména dodávkami do Švédska.

Rooseveltova popularita se v roce 1939 pohybovala kolem 60-70%, což mu umožnilo obracet se přímo na veřejnost ve snaze modifikovat US postoj.

21. září 1939 vystoupil před Kongresem se sadou návrhů.

Princip **cash and carry** – výhodný pro VB (blokuje Německo na moři ale sama má lodní capacity). Problém devizových zdrojů.

~~Veřejné mínění podporuje ekonomickou pomoc, ale 80-90% je proti vyslání vojáků na pomoc VB, F a Polsku - izolacionisté žádají na omezení se na kontinentální obranu~~

Neveřejná jednání s Německem

USA zkoumaly mírovou nabídku N. z 6 října 1939.

Ta tlačila USA do role prostředníka, což R. nechtěl. nepřijatelné bylo, že Německý návrh podporoval Stalin.

USA (ropný magnát William Davis) se účastnili tajných sondáží kolem tohoto plánu. Goering údajně naznačil ochotu k návratu k poměrům před 15.3. 1939 v podobě okleštěného pseudosuverénního Polska a ČSR .

Navrhoval také uspořádání mírové konference ve Washingtonu.

Americká média hovořila o atraktivních návrzích

R. si je vědom, že tato nabídka brzdí jeho politiku přípravy USA na vstup do války a vstupu do války. 10. 10 jednání odmítl, jako soukromou iniciativu subalterních úředníků.

Pokračuje Rooseveltova snaha o vytvoření podmínek pro vstup USA do války na straně demokracií.

USA a sov.-finská válka

Sovětsko-finská válka modifikovala postoj USA k SSSR.

Sovětské pětiletky se z větší části odehrávaly na bázi amer. technologií a dodávek továren na klíč. Pokroková veřejnost a levicová část intelektuálů - příklad výhodné vzájemné spolupráce. Byla výhodná i pro americké obchodní kruhy.

Na finskou válku (30. 11. 1939 – 12. 3. 1940) reagovaly USA velmi tvrdě.

Zmrazily obchodní kontakty a navrhly ve SN vyloučení SSSR jako agresora. Embargo trvalo až do června 1941. (Churchill měl pro sov. kroky více pochopení, protože se domníval (mylně) že omezují německý vliv).

Americká veřejnost sice podporuje Finy ale je proti přímé americké účasti v konfliktu.

Další krok na zhoršování vztahů se Stalinem od jeho paktu s Hitlerem. 15

Změna postoje USA na přelomu let 39-40

V polovině prosince 1939 R. dospěl názoru, že Evropa ovládaná Hitlerem a Stalinem je z dlouhodobého hlediska hrozbou pro národní bezpečnost USA.

Dnes se to zdá jasné, ale tehdy, při tehdejších představách o obou vůdcích to nebyl ani zdaleka banální závěr. Iritovala jej zaslepenost Kongresu.

VB je dle jeho závěrů říší v úpadku (správně), která ztratí svoje impériu a USA se musí snažit navázat úzké kontakty s jeho vybranými částmi, tedy Aus., NZ, Kanadou a J. A. USA podporují VB, ale odmítají zvláštní charakter vztahů.

Velký rozruch amerického veřej. mínění způsobilo zveřejnění US diplomatické korespondence s Polskem v březnu 1940.

Dokazuje, že Roosevelt věřil, že USA se budou angažovat v ev. otázkách a vyzýval Polsko k odolávání vůči něm. nátlaku.

Dokumenty byly pravé. R. se snažil celou věc zahrát do autu – propagandistický manévr Berlína.

USA a porážka Francie

Na jaře 1940 – USA zklamány z politiky evropských mírotvůrců. Roosevelt nevěřil, že ev. demokracie mohou obstát bez americké pomoci.

Americké ministerstvo námořnictva ve svých dokumentech z jara 1940 připouští možnost porážky Fr. a VB.

10. 5. 1940 - Churchill vytváří vládu – de facto vznikla koalice VB a USA.

Politická i vojenská neschopnost USA zasáhnout ve Francii a blesková porážka Francie R. šokovala.

Roosevelt upozorňuje, že v případě války budou muset USA čelit alianci N, I, J a SSSR – státy se společným korporativním systémem.

Britové se pokoušeli o sondáže v Moskvě – neúspěšně.

R. žádá Kongres o takovou úpravu neutralitních zákonů, která by umožnila pomoci VB, s výjimkou přímého vojenského zásahu (povyk mírového hnutí).

USA a sblížení s VB

Počátkem léta 1940 - Kongres jedná o zavedení všeobecné branné povinnosti a zvětšení loďstva o 70%. Nedostačující opatření.

USA vyměňují s VB (takzvané zastaralé) torpédoborce (50) za základny. (USA jiné než „zastaralé“ torpédoborce neměly) – dohoda z 13. srpna 1940.

Proti zapojování se USA do války se formuje **American First Committee** – soustřeďuje všechny izolacionisty, má 800 000 členů -, sdružuje mnoho známých osobností, mluvčí Charles Lindberg – kritizuje R. za nevyvážený (protiněmecký) pohled na problém evropské války.

USA se stále více sblížují s VB, od listopadu 1940 probíhají pravidelná štábní jednání a koordinuje se společný postup.

Od srpna 1940 má MZV USA zprávy (neověřené a nevěrohodné) o přípravách plánu Barbarossa.

USA zvažují, zda by něm. ekonom. spolupráci s SSSR neměla vyvážit 18 spolupráce americká.

USA a sondáže v Moskvě

Pakt tří (27. 9. 1940) nepřispěl k odcizení USA a VB, ba naopak. Amerika také na jeho pozadí sonduje postoje SSSR.

Německo se snaží vzbudit zájem SSSR o středomoří a Indii, Molotov se více stará o Finsko.

Hitler se snaží zabránit sblížení USA s SSSR. Předložil na jednání v Berlíně v listopadu 1940 Stalinovi vizi evropské spolupráce s Francií a Itálií – obrátit sovětský zájem na jih se mu nezdařilo (nelze to interpretovat i jinak, snaha Hitlera o usmíření Stalina?).

V listopadu 1940 – intenzifikace spolupráce v VB

VB – na rok 1941 – výzbroj pro 10 divizí a 26 000 letadel – problém nedostatku finančních zdrojů.

Roosevelt – program land-lease (zákon o půjčce a pronájmu) – principem je finanční půjčka splatná až po skončení války. V praxi se jednalo o půjčku na věčné časy – žádný stát ji USA nikdy nesplatil. (Marshallův plán)

Podivná americká neutralita

Boj o „lend and lease“ (Zákon o půjčce a pronájmu) byl tuhý, mírové hnutí tvrdě proti – přesto zákon v únoru 1941 prošel a v březnu vstoupil v platnost.

Jen za rok 1941 vydáno 14 mld. USD (tank nebo stíhačka stojí řádově 50 000 USD).

zima 1940/1941 – další snahy Roosevelta o zvětšení angažmá USA ve válce.

prosinec 1940 – rozhlasová beseda – Roosevelt odmítl tezi o oceánech chránících USA, spíše jde o mosty, kterými N a J mohou USA přepadnout.

přechod od útočiště demokracie k arsenálu demokracie (H. Hopkins).

Americká neutralita se mění v podivnou neutralitu, která nemá nic s neutralitou společného.

Počátkem roku 1941 se USA snaží dohodnout a koordinovat pomoc VB, USA a SSSR Čankhajškovi – každý sleduje svoje zájmy, které jsou shodné – zaměstnat Japonce

Význam Zákona o půjčce a pronájmu I

Během druhé světové války dodaly USA zemím protihitlerovské koalice válečný materiál v hodnotě 46 miliard amerických dolarů. Tyto dodávky reprezentovaly 13 procent amerických výdajů na obranu. Lví podíl dodávek směřoval do Velké Británie – 30 miliard dolarů. Sovětský svaz obdržel válečný materiál v hodnotě 9,9 miliard dolarů, Francie 1,4 miliardy a Čína 631 milionů. USA zásobovaly válečným materiálem celkem 42 zemí.

Sovětský svaz obdržel statisíce vojenských vozidel a motocyklů.

Nedostatek paliva byl řešen dodávkami celkem 2,5 milionů tun ropných produktů. Rooseveltova štědrá „zahradní hadice“ dodala Stalinovi 595 lodí, včetně 28 fregat, 105 ponorek, 77 obchodních lodí, 22 torpedových člunů, 104 protiponorkových plavidel a jiných lodí. Sovětské letectvo dostalo 4.952 stíhaček Aerocobra a 2.410 stíhacích letadel Kingcobra. Nejslavnější sovětský pilot druhé světové války, trojnásobný Hrdina Sovětského svazu Alexander Pokryškin, vzlétal proti Hitlerovým leteckým esům ve stíhačce Aerokobra. **Dohodou o půjčce a pronájmu získal Sovětský svaz 2.700 bombardérů A-20 a 861 bombardovacích letadel B-25. Sovětské tankové divize byly vyzbrojeny 7.056 tanky, armáda dostala 8.218 protiletadlových děl, 131.600 kulometů a menších pěchotních zbraní.**

Význam Zákona o půjčce a pronájmu II.

USA ve válečných letech dodaly Sovětskému svazu 2,3 miliony tun oceli.

Toto množství dostačilo k výrobě 70.000 tanků T-34. Objem dodávek aluminia byl 229.000 tun, což dostačovalo pro pokrytí potřeb sovětského leteckého a tankového průmyslu pro dva roky.

Je nutno zmínit i dodávky potravin: 3,8 milionů tun konzervovaného vepřového masa, uzenin, másla, čokolády, sušených vajec atd. Sovětská armáda dostala rovněž 423.000 telefonů a desetitisíce bezdrátových stanic. SSSR dostal materiál a strojové vybavení pro rafienrie ropy, baterie, stany padáky a tak dále a tak dále.

Rudá armáda byla obuta do 15 milionů párů amerických vojenských bot. Sovětský a ruský člověk sice boty nepotřebuje, voják však ano.

Zůstatek válečného dluhu Sovětského svazu Spojeným státům z dohody o půjčce a pronájmu – 722 milionů dolarů – nebyl dosud splacen.

Zvýšení podpory VB a ochrana konvojů

Na další události měl vliv pakt o neútočnání mezi SSSR a Japonskem - 13. 4. 1941 – obrát Japonska svíraného embargem USA k jižní expanzi proti USA a VB.

27.5. 1941 – potopení US obchodní lodi Robert Moore – tvrdá reakce USA.

Vyhlášeny politické cíle: 1. USA nebudou tolerovat vítězství Osy – cílem je osu zničit (jde o cíle neutrálního státu?) 2. čtyři Rooseveltovy svobody (svoboda od noze, svoboda slova, svobody vyznání a svoboda od strachu) – klasický levicově liberální program, 3. ochrana konvojů v západním Atlantiku – otevřená válka s Německem bez vyhlášení války.

Po 22.06.1941 USA začínají podporovat SSSR. (uvolnění zablokovaných aktiv plus hospodářská a vojenská pomoc), od října 1941 na základě lend-lease. Na rok 1942 dohoda 1 mld. USD.

USA nevěří, že SSSR bojuje za stejné zásady jako VB a USA, Roosevelt odsoudil jak nacismus tak sovětský systém – v dané chvíli byl ale za většího nepřítele považován nacismus (skutečně??) – USA veřejně podpořily Churchilla. 73% Američanů přálo vítězství SSSR, jen 4% Německu.

USA a konec sov.- něm. spojení

Politika USA: Rusové jsou stejně nedůvěryhodní jako předtím, je ale třeba je udržet v boji co nejdéle. Většinový názor byl, že SSSR do zimy nevydrží. Obavy, že se Stalin pokusí o separátní mír na účet VB a USA.

V červenci 1941 SSSR vyčíslil první požadavky: 20 000 PLK, 2000 stíhaček, munice, palivo. lend and lease byl rozšířen i na SSSR.

Roosevelt byl pod vlivem názorů na SSSR amerického velvyslance Josepha E. Daviese, který jednak z obchodu se SSSR dlouhodobě profitoval a jednak byl agent KGB. (Kennen ho tvrdě kritizoval od konce 30. let jako sovětofila, ale nikdo na něj tehdy nedbal)

Rooseveltova politika vůči SSSR se opírala o tři pilíře: 1. Hitler je společný nepřítel a proto USA SSSR nezradí, 2. USA budou se SSSR spolupracovat i při tvorbě míru, 3. spolupráce bude pokračovat i po válce.

Atlantická charta

Atlantická charta – výsledek jednání USA a VB.

Deklarace o principech poválečného uspořádání světa, kterou společně vydali prezident USA F. D. Roosevelt a ministerský předseda Velké Británie W. Churchill 14.8.1941. Dokument byl především výrazem snahy neuznat jakékoliv válečné územní zisky, uvolnit obchodní omezení a podpořit politické svobody národů.

Zničení fašismu, obnova práv národů na svobodnou formu vlády, obnovení míru, hosp. spolupráce na základě rovnosti.

Atlantická charta se stala jedním z dokumentů, na které později navázala OSN.

Konec podivné neutrality

7. 12. 1941 útokem na americkou základnu Pearl Harbor zahájilo Japonsko válku v Tichomoří. Válka se rozšířila na rozsáhlá teritoria Tichého a Indického oceánu a území jihovýchodní Asie.

V souvislosti s tímto vývojem byla ve Washingtonu 1. 1. 1942 podepsána *Deklarace Spojených národů*. 26. 5. 1942 došlo k podepsání britsko-sovětské spojenecké smlouvy v boji proti Německu a jeho spojencům a 11. 6. 1942 k podpisu dohody mezi SSSR a USA o zásadách vzájemné pomoci při vedení války.

Končí období americké podivné neutrality – Rooseveltovo přání bylo naplněno – USA jsou ve válce proti mocnostem OSY.

Literatura

Wanner, J. (2001): Pevnost Amerika. Spojené státy a evropská válka 1939 – 1945. I. Díl. Praha, s. 41 – 202.